

Utställning Arbetarrörelsens fanor i Mark 22-28 april 2024



Kinnaborgssalen
23-26 april kl 14-18
27-28 kl 10-15



Om utställningen

“Arbetarrörelsens fanor i Mark”

Utställningen om “Arbetarrörelsens fanor i Mark” visades i Kinnaborgssalen i kommunhuset i Kinna mellan den 22 och 28 april 2024. På utställningen fanns 15 fanor.

Det här är en kort beskrivning av hur vi arbetat fram utställningen men framför allt en dokumentation av de utställningsskyltar som fanns med på utställningen. Skyltarna innehåller en beskrivning av respektive fana, foto och de uppgifter vi fått fram i vår forskning om fanorna.

I mars 2023 skickade vi ut en inbjudan till samtliga socialdemokratiska föreningar i Mark om möjligheten att delta i en arbetsgrupp som skulle arbeta fram en utställning om “Arbetarrörelsens fanor i Mark” samtidigt tog vi kontakt med LO lokalt.

De medlemmar som nappade på erbjudandet var Stig Aronsson, Tore Hjerth, AnnSofi Turson, Jan-Åke Löfgren, Simon Ryndal, Gunnar Nilsson, Kenneth Sölvebring, Pauli Kuitunen och undertecknade. Vi har träffats regelbundet i studiecirkelform genom ABF Marks försorg. Under resans gång har vi knutit ytterligare några personer till oss bland annat Bengt-Göran Johansson som är den som brukar hålla ihop Marks Konstgilles utställningar och Ing-Marie Sjöblom som har hjälpt oss med layout och tryck.

Vi har också letat organisationer som kan hjälpa till med finansiering av utställningen. Det har lyckats riktigt bra. Vi har ansökt och fått ekonomiskt stöd från Arbetarrörelsens kulturfond, LO-distriktet, IF Metall, Transportarbetareförbundet, Partidistriktet i Sjuhärad och Marks arbetarekommun.

Vi gjorde ganska snart en avgränsning. Det ska vara fanor som vi använder idag, på riktigt, till exempel på Första maj. Det finns betydligt fler fanor men vi insåg att det inte var möjligt att ta med alla. Den uppgiften skulle blivit för stor.

Vi har letat uppgifter om fanorna på lite olika sätt, vi har pratat med medlemmar i de socialdemokratiska föreningarna, vi har dykt ned i Föreningsarkivets lådor och material. Där har vi läst protokoll, verksamhetsberättelser, kassaböcker mm. I flera fall från 1915 och framåt. Vi har letat efter så många uppgifter som möjligt om “våra” fanor. Vi har särskilt riktat in oss på vilket år de är tillverkade, var de är tillverkade, vad de kostade, vilket material fanorna är gjorda av och kanske särskilt kring fanans deviser (budskap) och symboler. Det har varit väldigt intressant. Vi har lärt oss mycket. Det blev tydligt att fanorna är en del i vårt kulturarv. Varje förenings fana har sin egen särskilda utställningsskylt. Det framgår av utställningsförteckningen.

De flesta av fanorna har vi dokumenterat med hjälp av en professionell fotograf men vid ett par tillfällen har Pauli Kuitunen fått rycka in som “hovfotograf”, med gott resultat.

En av fanorna eftersökte vi med ljus och lykta, överallt, till slut visade det sig att den fanns i arbetarekommunens lokal (till vår stora glädje).

På utställningen fanns också en samling klassiska valaffischer som Stig Aronsson bidragit med, de ramade vi in så de blev ”extra” fina.

Vi har haft stor nytta av boken "Framåt kamrater" som Marks arbetarekommun gav ut i samband med arbetarekommunens 30-årsjubileum med Sture Johansson som redaktör.

Fackföreningsrörelsen har varit bättre på att dokumentera sina fanor än vad partiet har varit. Det insåg vi ganska fort. Till 100-årsjubileet för LO gjordes en fantastisk bok om fackföreningsrörelsens fanor under ledning av Margareta Ståhl. Margareta är filosofie doktor men kallar sig hellre fan-forskare. Vi tog kontakt med Margareta som var och besökte oss i november då hon generöst delade med sig av kunskaper och engagemang. Margareta har följt arbetet och varit till stor hjälp och var också en av invigningstalarna då vi öppnade utställningen. Vi passade också på att dagen efter invigningen engagera Margareta för ett föredrag om fanor med fokus på Västsveriges och Marks fanor.

Under utställningsveckan hjälpte de socialdemokratiska föreningarna till med bemanningen så att vi kunde ha utställningen öppen.

Arbetet fick också en del effekter som vi inte räknat med. Simon Ryndal forskade om fanan från Rydal. När Niklas Holmqvist som driver bloggen och hemsidan "Glömd Värld i Marks Härad" såg materialet tände han till. Så till den grad att han släktforskade på samtliga medlemmar i styrelsen i Rydal, delar av materialet redovisades på utställningen. När Maria Sivedal i Fritsla fick reda på att vi letade uppgifter kring Fritsla socialdemokratiska kvinnoklubb och att Ellen Kopp var föreningens första ordförande konstaterade hon att hon var syskonbarnbarn till Ellens syster Agnes. Det visste Maria för att hon också släktforskar, på utställningen redovisades den text Maria skrivit om Ellen Kopp, Fritsla socialdemokratiska kvinnoklubbs första ordförande.

Inför utställningen gjorde Lisa Dahlberg en särskild informationsfolder som vi spred på olika ställen, bland annat på bibliotek och en del arbetsplatser. Vi publicerade också material om utställningen på arbetarekommunens hemsida och i sociala media. Lisa har också gjort utställningsaffischen som är den här sammanställningens första sida.

Invigningen av utställningen firades med "pompa och ståt". Det socialdemokratiska kommunalrådet Ulf Dahlberg höll ihop invigningen, tal av Margareta Ståhl och Simon Ryndal som representerade IF Metall och de fackliga organisationerna. Ulf hade också en liten pratstund med några ur arbetsgruppen. Musik av den för invigningen återuppståndna SSU-gruppen "Dammet Yr" under ledning av kapellmästare Stig All framförde klassiska sånger för arbetarrörelsen. Sammantaget en trivsamt och trevlig invigning med ett 60-tal besökare. Vi passade också på att filma invigningen, och gjorde en del intervjuer med besökare och arbetsgrupp, det materialet ska vi använda på någon digital plattform tillsammans med övrig dokumentation.

Lokala media har skrivit om och publicerat bilder från utställningen. Lokalradion intervjuade delar av arbetsgruppen om fanutställningen och det blev ett inslag i radion inför 1:a maj. Under utställningsdagarna har besökare lämnat tips och idéer för fortsatt arbete. Vi har samlat så mycket material som möjligt på arbetarekommunens hemsida. Där finns bland annat ett dokument med alla utställningsskyltar, filmen från invigningen av utställningen foton från arbetet med utställningen mm.

Länken är <https://framtidensmark.se/vart-parti/utstallning/>

Till sist, tack till alla och envar som på ett eller annat sätt bidragit till utställningen!

Pelle Pellby och Lisa Dahlberg / studieledare

Arbetarrörelsens fanor i Mark

Utställningsförteckning

Skylt nr

OBS: En förening kan ha flera skyltar med samma skyltnummer

Fritsla Socialdemokratiska kvinnoklubb	1
Forskning om Fritsla Socialdemokratiska kvinnoklubbs första ordförande Ellen Viktoria Kopp 1895-1979	1
Horreds Socialdemokratiska förening	2
Hyssna Socialdemokratiska förening	3
IF Metall Borås	4
Kinna Socialdemokratiska förening	5
Kommunalarbetareförbundet	6
Skene fackliga central organisation	7
Skene Socialdemokratiska förening	8
Svenska Textilarbetareförbundet avdelning 51 Fritsla	9
Svenska Textilarbetareförbundet avdelning 70 Rydal	10
Forskning om avdelningens styrelse i Rydal Alexius Wilson var avdelningens första ordförande	10
Sättila Socialdemokratiska förening	11
Västra Marks Socialdemokratiska förening	12
Örby - Svansjö Socialdemokratiska förening	13
Fritsla Socialdemokratiska förening	14
Vad berättar bilder och symboler	15
Om utställningen	16
Bandiera Rossa, sångtext	17

Fritsla Socialdemokratiska kvinnoklubb

Den 14 september 1930 bildades Fritsla Kvinnoklubb. Föreningen startade med 13 medlemmar. Den första styrelsen bestod av ordförande Ellen Kopp, sekreterare Olga Molin och kassör Malin Gustavsson. Dessutom var Maja Gustavsson och Karin Wiking med i styrelsen. Föreningen var först verksam i Fritsla men organiserar nu S-kvinnor i hela Marks kommun.

Fanan



I föreningens protokoll kan vi läsa följande: "I januari 1938 blev det tillsatt en fankommitté bestående av Ellen Kopp (hedersledamot), Alfhild Nygren, Svea Bedin, Malin Gustavsson och Olga Molin. Denna kommitté arbetade effektivt vilket vår vackra fana visar".

"Fanan invigdes redan i september samma år under högtidliga former på Fritsla Hotell med Rosa Dyring som talare".

Fanan är tillverkad av företaget Sten Ericssons fanateljé i Köping. Fakturan från den 17 maj 1938 visar att fanan kostade 382;50 kronor.

Fanans text på framsidan är Soc.dem kvinnoklubben och datum när kvinnoklubben bildades tillsammans med kvinnoförbundets första emblem, det sirliga, som användes från 1922 och framåt.



Fanans baksida innehåller devisen "Frihet, Demokrati, Ansvar" och en hand som håller upplysningens, frihetens fackla med ljusstrålar.

Någon gång mellan 2015 och 2018 gjordes en kopia på fanan som började bli lite ålderstigen. Den gjordes på initiativ av dåvarande ordföranden Eva Ryberg och medlemmen Barbro Persson. De bidrog också till finansieringen av fanan.

Forskning om Fritsla Socialdemokratiska kvinnoklubbs första ordförande

Ellen Viktoria Kopp, 1895-1979

När Maria Sivedal fick information om att vi letade mer uppgifter om Fritsla Socialdemokratiska kvinnoklubb så sa Maria att hon släktforskar och att hon är barnbarn till Ellens syster Agnes. Vi bad då Maria att skriva en text om Ellen Kopp, kvinnoklubbens första ordförande, det är Marias text som du ser här i utställningen.

Ellen föddes den 21 februari 1895 i en av de arbetarbostäder som tillhörde Mekaniska väveriet i Fritsla. Hennes pappa hette Frans Kopp och föddes 1863 i Rydboholm. Frans växte upp i en familj där hans far var vävlagare på fabriken i Rydboholm. Ellens mamma hette Anna Sofia Karlsdotter och föddes 1865 i Bogryd, Seglora. Hennes far hade ett litet jordbruk vid Bogrydssjön men fadern avled när Anna var ett år. Anna fick tidigt börja bidra till försörjningen och när hon var 16 år jobbade hon på spinneriet i Viskafors.

Anna och Frans vigdes 1890 i Seglora. Samma år flyttade de till Fritsla. Frans jobbade som vävlagare vid Mekaniska väveriet. Redan 1893 köpte Frans en symaskin av märket Singer som kostade 80 kronor. Anna var duktig på olika sorters handarbeten och kunde både spinna, väva, sy, sticka och virka.

Ellen är nummer tre i barnaskaran. I familjen finns redan en syster Agnes, född 1891 och en bror Hjalmar, född 1893. Efter Ellen kommer en bror Adel, född 1897 och därefter två systrar Ingeborg, född 1900 och Emma född 1901. Familjen bor i Skyttegården som även kallades "Fattiggårn".



Familjen 1903. Ellen längst bak till höger.



Familjen i juli 1907. Ellen längst till vänster

Att Ellen Viktoria Kopp (ålder) 12 år
(föräldrars eller målsmans namn) F. A. Kopp
bostad Fabriken Fritsla
ej är behäftad med sjuklighet eller kroppslig svaghet, som kan anses
utgöra hinder för ~~hennes~~ användande i fabriksarbete, intygas.
Fritsla den 26 Febr 1907
L. Lindén

När Ellen fyllde tolv år var det dags att börja arbeta. Naturligtvis blev det i fabriken med början på "spolevinnen". Hon jobbade senare på flera olika avdelningar bland annat i varpen.

I juni 1907 förändrades livet för familjen när fadern Frans avlider, endast 44 år, i blödande magsår. För att försörja familjen arbetar Anna Kopp och de äldsta barnen i fabriken. Alla barnen fick börja tidigt i fabriken så någon lång utbildning blev inte aktuellt för syskonen.

När Anna Kopp blev änka så tog hon ett privat lån på 1 000 kronor. Hon kunde på så sätt köpa ett litet hus, Alsberg i Solängen, strax utanför byn. Här kunde familjen bli mer självförsörjande eftersom de kunde ha både höns och hushållsgris.



Alsberg, ca 1917



Alsberg 1924

I trädgården planterades fruktträd och bärbuskar. Det odlades också potatis och grönsaker. Ovanstående bild är från trädgården på Alsberg 1924. Längst bak Ellen, framför henne Mor Anna och sittande Emma. Barnen är syskonbarn till Ellen och Emma.

Sammanhållningen i Fritsla var stark och vänskapsband knöts som höll hela livet. Det fanns många olika arbetsplatser och många aktiva föreningar i Fritsla på den här tiden. Ellen jobbade under flera olika perioder på Firma LJ Wingquist. Hon jobbade även en period från 1922 med att sy på "Paradiset". Paradiset tillhörde Fritsla Syfabrik



Ellen

men låg i ett hus som tidigare varit statarbostad till Månsagården. Förutom arbete på fabrikerna utfördes en hel del hemarbete i familjen Kopp, bland annat för Fritslagardinfabrik.

Ellen var mycket aktiv i olika föreningar och inte rädd för att framföra sina åsikter. Hon hade ett stort engagemang i samhällsfrågor och hon ville att ALLA skulle ha det bra. Hennes uppfattning var att politiken var bästa vägen för att nå målet och Socialdemokraterna det bästa partiet. 1930 var hon med och bildade Fritsla socialdemokratiska kvinnoklubb tillsammans med sina bästa

Tre vänner genom livet fotograferade 1911 och 1975:



Från vänster till höger: Maja Svensson, Ester Molin och Ellen Kopp.



Från vänster till höger: Ellen Kopp, Ester Molin och Maja Svensson.



Ellen 1957



Ellen 1968

vänner. De hade gått i skolan tillsammans och konfirmerats vid samma tillfälle. Ellen blev föreningens första ordförande.

Ellen var mycket intresserad av att läsa böcker och tidskrifter. Hon gick bland annat kurser på folkhögskolorna Brunnsvik, Viskadalen och Tärna. Ellen tyckte om att umgås med sina vänner och åkte med på olika resor som anordnades. På sommaren åkte hon gärna till havet. Hon deltog i Kvinnoklubbens många fester och utflykter bland annat gökottor vid Stora Hålsjön. När hon blev äldre fick hon artros i höften och ont i ryggen vilket medförde att hon fick svårt att gå. Hon blev tvungen att använda käpp och/eller krycka som hjälpmedel. Hon tyckte mycket om att lösa korsord och använde flitigt Tidens lexikon som hjälp. En annan sysselsättning var att spela patiens, exempelvis Harpan men hon fortsatte även med att läsa böcker och tidningar.

Huset, Alsberg, var inte stort när mor Anna Kopp köpte det men med tiden kunde det både byggas ut och moderniseras. När Ellens syskon gifte sig och flyttade så blev huset en samlingsplats för familj, släkt och vänner. Till slut var det mor Anna och Ellen som bodde i huset tillsammans med Emma och hennes familj. Många födelsedagar och julkalas har storligen firats här.

Mor Anna Kopp avled 1957 och Ellens syster Emma gick bort 1968. Eftersom Ellen är ogift och flyttade till en nybyggd lägenhet på Aratorpsvägen 1969. Där trivdes hon bra och satt gärna på sin balkong eller i skuggan utanför ytterdörren. Det fanns alltid någon att prata med vilket hon gärna gjorde. Ellen avlider den 31 mars 1979 och i hennes dödsannons fanns raderna: "Sörj inte över min död. Gläds över att jag har levat."

Horreds Socialdemokratiska förening

Den 9 september 1934 bildades Horreds Arbetarekommun, den 4 oktober 1942 bildades Istorps Arbetarekommun och år 1946 bildades Öxnevalla Arbetarekommun. I samband med kommunsammanslagning föreslogs att de tre arbetarekommunerna skulle gå samman till en. Den 18 mars 1958 skedde sammanslagningen till Horreds Arbetarekommun.

Vid nästa kommunsammanslagning bytte arbetarekommunen namn till Horreds Socialdemokratiska förening. Detta skedde vid årsmötet 1971.

Fanan



Det är föreningens medlem Gerd Johansson som har tillverkat fanan. Tyget köptes i Varberg och Gerd handbroderade fanan med glittertråd. Fanan blev klar under första delen av 1980-talet. SAP-emblemet på fanan ritades av Bertil Lönn som också var styrelsemedlem. Fanan användes för första gången vid Tage Erlanders begravning 1985 då Gerd fick föreningens uppdrag att vara fanbärare.

Fanan är 190 x 135 cm, materialet är syntet och den är dubbelsidig. På fanans framsida finns ett partiemblem, SAP i en cirkel, broderat med glittertråd, i cirkeln står texten Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti.



Baksidan har motsvarande uppbyggnad som framsidan men med texten Horreds Socialdemokratiska Förening tillsammans med en broderad ros. Rosen har varit Socialdemokraternas följeslagare under många år. Symbolen används också av Socialdemokrater i Europa.

I början av seklet var den svenska rosen av tyg och folk satte den på kragen när de demonstrerade på första maj. Sedan dess har den bytt skepnad många gånger. Den röda färgen står för kampen mot den materiella fattigdomen och blomman för kampen mot den andliga nöden, kampen för kultur och bildning. Kampen för bröd och kultur. Rosens moderna genombrott kom först på sjuttio-talet. Den rosen ritades av konstnären Bengt Blomgren och var en hyllning till Tage Erlander vid hans avgång som partiordförande år 1969. En mer stiliserad version av Erlanderrosen lanserades som partisymbol 1979.

Hyssna Socialdemokratiska förening

Hyssna Arbetarekommun, som det hette då, bildades 1928. Det finns ett originaldokument från bildandet i Marks kommuns föreningsarkiv.

På årsmötet den 15 mars 1971, i Hyssna Bygdegård, beslutades att Hyssna Arbetarekommun skulle ombildas till Hyssna Socialdemokratiska Förening och anslutas till nybildade Marks Arbetarekommun.

I början av 2000-talet blev det beslutat att föreningarna Sätilla och Hyssna skulle slås ihop.

Fanan



Fanan tillkom i samband med att föreningen fyllde 50 år 1978. Man beslutade då inför jubileet att utforma en egen fana. För att bekosta detta skedde en insamling bland medlemmarna. Fanan visades vid 50-årsjubileet och vid detta tillfälle var Gunnar Sträng inbjuden. Fanan har alltid funnits i gott förvar och deltagit traditionellt vid första majfirande och vid medlemsmöten.

Fanan är röd och gjord i fansiden med ett gult SAP-märke i applikationsteknik på framsidan och är tillverkad 1978.

Fanans baksida har motsvarande SAP-blem som på framsidan och emblemet är omgärdat av devisen, "Frihet, Jämlikhet och Solidaritet".

Solidaritet blev vanligt på 70-talet. Devisen återspeglar grundläggande Socialdemokratiska värderingar. Toppemblemets är SAP-märket i mässing.

IF Metall Borås

IF Metall Borås är en av 33 lokalavdelningar inom IF Metall i Sverige. Avdelningen organiserar drygt 10 000 medlemmar inom industri och bilverkstäder i kommunerna Alingsås, Bollebygd, Borås, Herrljunga, Lerum, Mark, Tranemo, Svenljunga, Vårgårda och Ulricehamn.

Industrifacket Metall, som är förbundets fulla namn, bildades 2006 genom sammanslagning av Industrifacket och Metallindustriarbetareförbundet.

Fanan



Fanan på bilden är IF Metall Borås och den är 170 x 110 cm och är tillverkad av siden, maskinsydd och dubbelsidig. På framsidan av fanan ser vi texten IF Metall Borås med devisen "Solidaritet och Jämlikhet".

På baksidan finns devisen "Kunskap är makt - Enighet ger styrka" tillsammans med en soluppgång ur havet där kommunerna i Sjuhärad utgör solstrålar.

Kinna Socialdemokratiska förening

1914 bildades Kinna Socialdemokratiska Arbetarekommun.

Kinna kvinnoklubb bildades 1929. Det första protokollet från ett konstituerande möte är daterat den 11 maj 1929.

När Marks Arbetarekommun bildades 1971 omvandlades Kinna Arbetarekommun till Kinna Socialdemokratiska Förening.

Fanan



Kinna socialdemokratiska förening har två fanor, den gamla och den nya. Det finns ingen uppgift om när den gamla fanan gjordes, möjligen tillverkad på 1930-talet. Efter lång och trogen tjänst gjordes dock en ny fana 2021, då den gamla var utsliten. Den nya fanan gjordes med den gamla som förlaga.



Fanorna är röda, dubbelsidiga fanor, båda med måtten 150 cm x 100 cm. Den gamla fanan var handmålad och den nya är tryckt och tillverkad i polyester.



Framsidan har texten Kinna Arbetarekommun bildad 5 mars och texten SAP tillsammans med lagerkvistar och en fackla med eldslågor. Facklan kan tolkas som upplysning och lagerkvistar som seger.



Baksidan har devisen "Frihet, Jämlikhet, Broderskap" tillsammans med en bild av en stjärna och ljusstrålar. Toppemblemets utformat som en spjutspets på den nya fanan och på den gamla finns en svarvad träknopp.

Den nya fanan tillverkades av företaget Flaggfabriken i Göteborg, tryckt digitalt efter foto och kostade 8 000 kronor. Den levererades den 19 april 2022 och debuterade på 1:a maj samma år.

Kommunalarbetareförbundet

Kommunal bildades för över 100 år sedan, närmare bestämt 1910, vilket gör det till ett av landets äldsta nu aktiva fackförbund. Kommunal är landsorganisationens (LO) största fackförbund. Totalt har kommunal över 500 000 medlemmar som arbetar inom fler än 100 yrkeskategorier i hela landet.

Kommunal i Mark har 1818 medlemmar, 1458 kvinnor och 360 män. Av dessa är 1414 medlemmar med Marks kommun som arbetsgivare och 404 anställda hos privata arbetsgivare.

Kommunal organiserar medlemmar inom vård och omsorg som undersköterska, vårdbiträde, fritidsledare, barnskötare och elevassistenter inom skola och förskola. Kockar, lokalvårdare och fastighetsskötare inom kost och städ. I den privata sektorn organiserar Kommunal bussförare, sotare och lantbrukare.

Kommunal har 134 lokala ombud i Mark som arbetar arbetsplatsnära med de dagliga frågorna då det viktigaste är att finnas där medlemmarna finns. Kommunal Mark har en styrelse med 5 ledamöter och 2 ersättare som sammanträder 10 ggr/år.

Kommunal i Mark tillhör avdelning Vänerväst inom kommunal tillsammans med 15 andra sektioner.

Fanan



Kommunals fana i Mark är 180 X 130 cm, den är sydd av siden i applikationsteknik, maskinbroderad och är enkelsidig. På fanan syns ett handslag i en bekrönt sköld. Skölden som Kommunals emblem har funnits med sedan förbundet bildades

om än i lite olika utformning. Kronan är ett bröstvärn som tillsammans med skölden är försvarssymboler medan handslaget visar sammanhållning och solidaritet. Toppemblemets är i metall och innehåller samma symboler som fanan.

Skene fackliga central organisation

Skene Fackliga Central Organisation (Skene F.C.O) bildades den 12 april 1927.

Fanan



Fanan har måtten 200 x 150 cm och är tillverkad i siden med fransar, den är handmålrad och dubbelsidig.

Framsidan innehåller en bild av en man och en kvinna och devisen "Mot samma mål" tillsammans med eklöv-kvistar. Motivet blev vanligt under 1950-talet. Eklöven uttrycker styrka. Mannen håller i en fackla som kan stå för ljus och upplysning. Vi uppfattar att kvinnan håller i en palmkvist som för tanken till antikens kransar.

Baksidan av fanan består av två facklor och devisen "Gör din plikt, Kräv din rätt". Det är en klassisk devis från den Första Internationalen, 1864-1876.

Ordet "plikt" kan här uppfattas som direkt syftande på en skyldighet att kräva sin rätt, det vill säga att organisera sig. Vi menar att devisen ska läsas just utifrån den tid då den formulerades.

Facklorna på baksidan står, som vi tidigare nämnt, för ljus och upplysning.

Toppemblemet är ett FCO-märke i mässing. Fanan är sannolikt från 1950-talet och tillverkad av Viktor Lindblads ateljé i Örebro.

Skene Socialdemokratiska förening

Skene Arbetarekommuns första dokumenterade möte hölls den 11 mars 1915 hos bagaren Andersson. Några protokoll från tidigare verksamheter finns inte. Partisplittringen 1917 drabbade den Socialdemokratiska grenen hårt i Skene. Vänsterkommunen blev stark och verksamheten hamnade tidvis i dvala.

Skene Arbetarekommun nybildades den 28 februari 1926. Skene Kvinnoklubb bildades den 24 mars 1931. Klubben upphörde 1937 och en ny kvinnoklubb bildades en lördagskväll våren 1945.

Med anledning av sammanslagningen till Marks Arbetarekommun 1971, antog den nybildade S-föreningen vid sitt första möte stadgar för Skene Socialdemokratiska Förening.

Fanan



Fanan har måtten 220 x 155 cm och är tillverkad i siden. Fanan är från 1931 och är tillverkad av Johan Adolf Hellbergs fanateljé i Torshälla. Fanan hade premiär på 1:a maj 1931 och föreningen hade tidigare utsett Axel Karlsson, Johan Johansson och Filip Larsson till fanbärare.

På framsidan ser vi att Arbetarekommunen är bildad den 28 februari 1926. Bilden är en jordglob med ett handslag omgärdat av lagerkvistar. Handslaget står för broderskap och enighet och jordgloben för att arbetarrörelsen är internationell.

Baksidan utmärks av en man med fackla och handslägga omgärdat av lagerkvistar. Där finns också devisen "Enighet ger styrka". Facklan står för ljus och upplysning men kan också tolkas som frihetens fackla

Svenska Textilarbetareförbundet avdelning 51 Fritsla

Avdelningen bildades den 7 mars 1914. Den första styrelsen var Karl Johansson (ordförande), Karl Rosen, Otto Kilén, John Linusson, Augusta Lönn, Jerda E Karlsson samt Annie Johansson. Till suppleanter valdes Abel Ljungqvist, Anna Sjöberg samt Elin Bomberg. Avdelningen uppges ha 170 medlemmar redan från början.

Fanan



Redan den 13 mars 1914 togs frågan om fanan upp men bordlades. Det dröjde till den 5 maj 1917 innan frågan togs upp igen. ”John Andersson föreslog att avd. skulle försöka att anskaffa en fana. Gunnar Bladh föreslog att styrelsen skulle få frågan om hand samt till nästa möte framkomma med priser och dylikt”. Den 2 juni 1917 kom den bordlagda frågan upp igen om att avdelningen skulle anskaffa en fana. Styrelsen upplyste om att de anskaffat priskurant på fanor samt uttalat sig för en som skulle kosta 150 kr. Avd. beslutade i enlighet med Viktor Bergqvist förslag att anskaffa en fana samt att tillsätta en kommitté som skulle göra insamling för ovannämnda ändamål.

Olga Molin, Augusta Lönn, Harald Johansson, Olga Bladh, Viktor Bergqvist och Gunnar Bladh åtaga sig kommittéuppdraget. John Andersson föreslog att kommittén även skulle få i uppdrag att köpa fanan samt inlämna densamma till avdelningen”. Den 6 oktober 1917 verkar fanan ha blivit inköpt då avdelningen beslutar att fråga logen Wiljans byggnadsstyrelse om de kan ha fanan där, samt skaffa omslag till den. Den 3 november fattar de även beslut om att brandförsäkra fanan. Slutligen så väljs avdelningens första fanbärare inför första maj 1918, vilken blir Alex Svensson.

Fanan har måtten 185 x 150 cm. Framsidan på fanan anger när avdelningen i Fritsla bildades, den 6 mars 1914. Den dominerande bilden är målningen av Marianne, frihetsgudinnan, hon bär också en klassisk frygisk mössa (frihetsmössa).

I handen har Marianne en fackla, den kan tolkas som frihetens fackla och frihet från mörker och okunnighet.

Den uppåtgående solen är en central symbol för arbetarrörelsens fanor och standar. Frihetens sol går upp över en ny dag där makten erövrats av arbetarklassen och där rättvisa råder. Marianne står i en cirkel format som ett landskap. Vi har valt att tolka bilden som en jordglob och ett uttryck för att arbetarrörelsens är internationell.

Framsidan innehåller också en sköld med en skyttel, två bobiner och en vävsked, det uppfattar vi som en hantverkssköld och symbol för yrkesgrupper inom textilindustrin. Det är en blandning av ek- och lagerkvistar på framsidan. Lagerkvistarna kan ha antikens segerkransar som förebild. Ek står för styrka.

Baksidan på fanan innehåller en likadan sköld tillsammans med ek- och lagerkvistar som på framsidan. I mitten står dock Marianne, frihetens gudinna och en man i en cirkel, i skenet av soluppgång och formar ett handslag. Det tolkar vi som att solen går upp över det nya samhället där inga orättvisor råder och att handslaget uttrycker enighet. Här finns också devisen "Arbetets frukter åt dem som arbetar". Devisen fanns med i Socialdemokraternas partiprogram 1911 men bör vara äldre. Fanan är sannolikt tillverkad Viktor Lindblads fanateljé i Örebro.

Svenska Textilarbetareförbundet

avdelning 70 Rydal

Den 18 juli 1917 bildades avdelningen i Rydal omfattande arbetarna på Rydals manufaktur. Det var 46 personer som anslöt sig direkt. 28 män över 18 år, åtta kvinnor över 18 år och tio pojkar under 18 år. I första styrelsen var det sju styrelseledamöter och fem suppleanter. De ordinarie var alla män, suppleanterna var fyra kvinnor och en man.

Den första styrelsen bestod av ordförande Alexius Wilson, sekreterare Arvid Torpén, kassör Erik Arvidsson, vice ordförande Oskar Mattsson, vice sekreterare Axel Boo och ledamöterna David Brothén (även med stavning Bråthén av vissa sekreterare) och Albert Johansson. Suppleanterna var Anna Brothén, Elenora Karlsson, Elin Wahlström, Agda Persson och Frits Arvidsson.

På deras första styrelsemöte utsågs en agitationskommitté för att rekrytera fler till facket. Den 5 januari 1918 på ordinarie möte med avdelningen (medlemsmöte) så föreslår David Brothén att ett standar ska inskaffas. En kommitté för "standarfrågan" utsågs. Den bestod av Ebba och Emma Westerberg.

På möte med avdelningen den 10 mars 1918 så togs frågan upp igen. Enligt protokollet: "beslöt mötet att tillsätta en kommitté på tre personer att förfråga sig i Kinna hos denvarande afdelning angående standarets inskription. Tvenne förslag till inskription väktes af David Brothén Bröd och frihet, av Eleonora Karlsson Frihet och bröd. Följande personer invaldes i kommittén Alexius Wilsson, Erik Arvidsson och David Brothén." Det tycks alltså som kommittén antingen utökades eller ersattes av de tre nyerna.

Den 7 april 1918 på avdelningsmöte kom frågan upp igen. "Standarkommittén har inte enats om inskription men till att köpa tyg i Kinna utsågs Ester Wilsson och Agda Persson". Nu hände inget mer i frågan på ett år och inget tyg verkar ha blivit inköpt.

Den 6 april 1919 när 1 maj började nalkas så kom frågan upp igen.

"Till inskription på standaret beslutades David Brothéns förslag åtta timmars arbetsdag och fru Elin Kryss förslag "Eniga vi stå söndrade vi falla". Om det ska tolkas som nytt förslag på text eller ersätta tidigare förslag framgår inte.

På avdelningsmöte 27 april nedtecknades följande:

Till inskription på standaret beslutade mötet enhälligt "Åtta timmars arbetsdag". Ordföranden åtog sig att skaffa standaret.

På styrelsemöte 17 juni tycks ordföranden anse att han borde fått tydligare mandat kring kostnader och utformning. Styrelsen beslutade då: "Om inköp av ett föreningsstandar förekom till behandling och beslöt styrelsen att uppsätta frågan på dagordningen till avdelningsmötet. På avdelningsmötet den 17 juni så bordlades frågan.

Fanan



Standaret (fanan) är 105 x 200 cm, dubbelsidig, handmålrad och tillverkad i siden. Den blå färgen är helt unik och hade inte samma betydelse då som den har idag. Den kan uppfattas som en kontrast mot socialismens röda färg och dåtidens liberala arbetareföreningars vita färg.

På fanans framsida anges årtal och datum då avdelningen bildades. Tillsammans med bilden av en gudinna, vilket är vanligt på arbetarrörelsens fanor. Vi har valt att tolka gudinnan som Marianne, med frygisk mössa (frihetsmössa), den franska nationens eller republikens frihetsgudinna. Hon blev den politiska frihetens gudinna. Facklan som Marianne håller i kan tolkas som frihetens fackla och frihet från mörker och okunnighet.

Det understryks av devisen "Frihet" som också finns med. Den uppgående solen är en central symbol för arbetarrörelsens fanor och standar. Frihetens sol går upp över en ny dag där makten erövrar av arbetarklassen och där rättvisa råder. Marianne står i en cirkel format som ett landskap. Vi har valt att tolka bilden som en jordglob och ett uttryck för att arbetarrörelsen är internationell. På framsidan finns också en vävsked och en bobin som användes inom textilindustrin. På baksidan av fanan återkommer den uppgående solen och ett handslag i vad vi tolkar som en jordglob. Handslaget är ett uttryck för broderskap och enighet.

Fanan är sannolikt tillverkad på Viktor Lindblads fanateljé i Örebro under 1920-talet.

Forskning om avdelningens styrelse i Rydal

När Nicklas Holmqvist, som driver bloggen "Glömd värld i Marks Härad" fick del av uppgifterna kring bildandet av avdelningen i Rydal och dess fana så bestämde sig Nicklas för att fördjupa forskningen kring människorna i avdelningens första styrelse.

Vi har här valt att avgränsa oss till Nicklas uppgifter kring styrelsens första ordförande, Alexius Wilson. Vill du ta del av Nicklas hela forskning om avdelningens första styrelse i Rydal så hittar du det på Nicklas blogg www.glomdvarld.se

Alexius Wilson var avdelningens första ordförande

Alexius var inte ett helt vanligt namn men ej helt ovanligt heller. När jag läser igenom husförhörslängden 1900-1918 över Rydals spinneri hittar jag inte Alexius Wilson och det för tankarna till att de här åren var det väldigt vanligt att ändra sina efternamn.

Vi har arbetarfamiljen Bank som tog efternamnet från torpet de kommer ifrån och det är bara en i ledet av flertalet moderniserade efternamn. Bläddrar jag till sidan 473 under bokstaven "W" hittar jag Carl Alexius Wilhelmsson född 1891 som jag faktiskt tror är vår ordförande.

Alexius arbetade som textilarbetare och var fabrikenes första lastbilschaufför. Han gifte sig hösten 1918 med Agda Malin Persson och fick de kommande åren döttrarna Sylvia Alice och Ella Birgit.

Agda Malin levde ensam kvar på torpet Kalvabacken under Ryd Övregård efter att hennes mor Charlotta Andreasdotter gick bort i mars månad samma år. Hon blev efter vigseln skriven hos Alexius under Rydal fabriken men det var högst troligt att det var Alexius som flyttade till Kalvabacken som än idag är i samma släkt. Hennes föräldrar Alfred Persson och Charlotta Andersdotter flyttade in som inhyses på torpet Kalvabacken 1889 från torpet Högen under Ginkalunda Andersgård i Kinna. Högen ligger precis

ovanför Remmatorpet ovanför Ginkalunda. Det är också mycket troligt att det också var Alfred som uppförde huset, vilket vi även kan fastslå från Sveriges Bebyggelsebok.

Alexius var född och uppvuxen i en arbetarfamilj på fabriken och var äldst av en barnaskara på sju. Hans yngre syskon var Paul Waldemar, Ester Charlotta, Alfred Leonard, Märta Karolina, Ingrid Maria och Sture Henrik. Föräldrarna var fabriksarbetarna Wilhelm Andreasson och Emma Persdotter. Emma somnade dock in några dagar efter att sonen Sture Henrik föddes i "barnsäng" men som tur var, var barnen inte längre små förutom Sture Henrik och Ingrid Maria.

Följer vi vart modern Emma kom ifrån, var hon född under Ryd 1869 till skraddaren och fabriksarbetaren Per Petersson och Lotta Börjesdotter. Familjen flyttade från Ryd Nedregården in i en arbetsbostad 1871. Alexius far Wilhelm flyttade till fabriken i slutet februari 1880 endast 13 år gammal från torpet Aspsvedjan under Kinna Skattegård. Trots att Aspsvedjan låg i Kinna hade ju Kinna-gårdarna skogslotter ända upp till fabriken. Och detta torp låg mellan Remmen och Enebacken, endast ett stenkast nerför backen låg fabriken. Om det är specifikt detta torp som står än idag kan jag inte säga. Enligt häftet "Gårdar torp och backstugor i Kinna västra" skulle det varit den platsen som än står idag, dock nämns torpet under Kinna Stomslyckan där och inte Skattegården som husförhörslängden förtäljer.

Wilhelms föräldrar

Torpare Andreas Svensson f.1831-04-02 i Kinna

Hustru Carolina Andersdotter f.1831-04-23

Dotter Lotta f.1855-11-30

Son Johan Ludvig f.1858-01-03 d.1960-02-02

Son Ludvig f.1860-05-01

Son Wilhelm f.1865-04-07 d.1867-04-24

Son Wilhelm f.1867-12-07

Dotter Sofia f.1870-11-16 d.1870-12-29

Emmas föräldrar

Fabriksarbetaren Per Petersson f.1847-05-02 v.1869-06-22 d.1892-01-19

Hustru Lotta Börjesdotter f.1843-11-30 i Örby

Dotter Emma f.1869-09-26

Son Johan f.1871-09-14

Dotter Ida f.1874-05-06

Dotter Anna f.1875-11-07

Son Karl f.1877-09-14

Dotter Jenny f.1884-08-04

Son Alfred f.1888-06-15 d.1891-04-30

Alexius föräldrar

Fabriksarbetaren Wilhelm Andreasson i Kinna f.1867-12-07 v.1890-12-27

Hustru Emma Persdotter f.1869-09-26 d.1912-01-21

Son Carl Alexius f.1891-03-30

Son Paul Waldemar f.1892-11-28

Dotter Ester Charlotta f.1894-09-01

Son Alfred Leonard f.1896-11-03

Dotter Märta Karolina f.1898-09-22

Dotter Ingrid Maria f.1905-10-12

Son Sture Henrik f.1912-01-04

Alexius familj

Fabriksarbetare och Chaufför Carl Alexius Vilhelmsson f.1891-06-30 v.1918-09-14

Hustru Agda Malin Persson f.1891-07-31 i Kinna

Dotter Sylvia Alice f.1919-08-10

Dotter Ella Birgit f.1925-02-10

Sätila Socialdemokratiska förening

Sätila arbetarekommun

Den 20 juli 1919 träffades några personer i Sätila för att bilda ett arbetarparti. Vid det tillfället anslöt sig 12 ordsbor som medlemmar. Efter detta möte finns endast ett revisionsprotokoll från första kvartalet 1920. Det finns inga andra handlingar eller protokoll som visar att någon verksamhet förekommit. Inte förrän det utlystes en sammankomst i avsikt att nybilda en arbetarekommun i Sätila, vilket skedde den 9 mars 1935. Mötet öppnades av Axel Börjesson från Hyssna. Han betonade särskilt vikten av att ha en socialdemokratisk organisation både ur politisk och kommunal synvinkel. Medlemsavgiften bestämdes till 1 krona i kvartalet.

Sätila Socialdemokratiska Förening bildades den 19 mars 1973. Den styrelse som då valdes bestod av: Ordförande Torild Johansson, kassör Olof Andersson och sekreterare Kurt Andreasson.

Skogsbygdens arbetarekommun

Några personer i Ubbhult var allvarligt intresserade av att bilda ett arbetarparti. Fredagen den 5 maj 1950 träffades de i Kråkereds skola i Ubbhult, Sätila, för att närmare titta på förutsättningarna. Med på denna träff var gästtalaren ombudsman Sven Karlsson, Borås, liksom medlemmar från Sätila Arbetarekommun. Karlsson redogjorde för de praktiska detaljerna vid en partibildning. Han betonade värdet av att ha ett arbetarparti inom varje storkommun, speciellt i valtider. Efter en livlig diskussion var det dags att bilda den hett önskade politiska organisationen som kom att heta Skogsbygdens Arbetarekommun. Från starten fick den 17 medlemmar.

Hyssna-Sätila Socialdemokratiska förening

Hyssna - Sätila Socialdemokratiska Förening bildades 2015 genom en sammanslagning av Hyssna S-förening och Sätila S-förening. Föreningarna har sitt ursprung i gamla arbetarekommuner som omvandlats till S-föreningar.

Fanan



Beslutet om fanan togs fram runt 1984 och det var så lyckligt att man hade en medlem som var utbildad sömmerska, Mona Friberg.

Mona har broderat fanan för hand och mönstret hade man överläggningar om. Hon är i grunden utbildad herrskräddare och i övrigt är hon självlärd. Den enda kostnad som uppstod var inköp av material och pengar fanns i kassan. Mona har också gjort andra broderier, bland annat gardiner i Sätila hembygdsgård och i Lundagården i Sätila. Mona har också broderat en vävnad med namn "Kaanans land" som finns i Sätila kyrka där även hennes barn deltog i broderandet. Hon har mycket att berätta och är en av de kämpar vi har i föreningen. Sedermera slogs Hyssna och Sätilas S-föreningar ihop. Fanorna vårdar vi ömt.

Fanan har måtten 210 x 150 cm är handbroderad och tillverkad i nylon. Fanan är liksidig med texten Sätila socialdemokratiska förening tillsammans med året 1935. Rosen på fanan är den ros som användes flitigt av Socialdemokraterna under 1970-talet. Toppemblemets är ett SAP-märke i mässing.

Västra Marks Socialdemokratiska förening

Berghems Arbetarekommun bildades söndagen den 11 december 1927. Det var svårt att hålla i gång verksamheten, varför arbetarekommunen lades ner den 30 september 1929. Den 18 februari 1934 startades arbetarekommunen på nytt.

Hajoms Arbetarekommun bildades den 16 november 1947.

I Björketorp bildades Södra Marks Arbetarekommun den 6 augusti 1933, även kallad Björketorps Arbetarekommun.

Västra Marks Arbetarekommun

Som en följd av sammanslutningen av kommunerna Surteby-Kattunga, Hajom, Berghem, Fotskäl och Tostared kom tanken på att då de kommunala frågorna samlats till en kommun, Västra Mark, vore det praktiskt att också göra Socialdemokraterna mer enade i den delen av beslutsprocessen.

Berghems, Hajoms och Björketorps arbetarekommuner beslöt därför den 28 september 1962 att från januari 1963 slå samman de aktuella organisationerna under namnet Västra Marks Socialdemokratiska Arbetarekommun.

SAP Markkretsen hade möte den 18 april 1971 för hela Marks kommun. Dåvarande arbetarekommuner blev socialdemokratiska föreningar.

Fanan



Fanans mått är 185 x 130 cm och är gjord i fansiden. Fanan är dubbelsidig och maskinsydd i applikationsteknik.

Framsidan är ett SAP-märke med som vi uppfattar solstrålar och att de är ett uttryck för ljus och frihet.



Baksidan består av devisen "fred, frihet och solidaritet" tillsammans med en duva som har en olivkvist i näbben. Vi saknar uppgift om när fanan är tillverkad och av vem, men sannolikt gjord under 1980 eller 1990 talet.

Örby-Svansjö Socialdemokratiska förening

Föreningen består av de som tidigare var organiserade genom Örby Norra Arbetarekommun, Torestorps Arbetarekommun och Öxabäcks Arbetarekommun.

Örby Norra Arbetarekommun

Örby Norra Arbetarekommun bildades vid ett möte på Lindesberg i Örby söndagen den 18 maj 1919. De närvarande 14 deltagarna blev också medlemmar, och till den första styrelsen utsågs: ordförande Johan Bergström, vice ordförande Axel Kullberg, sekreterare J A Törnqvist, vice sekreterare Emil Eriksson och kassör John Linusson.

Örby Kvinnoklubb

Örby kvinnoklubb bildades den 15 oktober 1945. Klubben var aktiv till 1981 då man meddelade kvinnodistriktet att man inte kunde driva verksamheten vidare. Det beslutades då att låta klubben vara vilande. På ett möte i februari 1982 beslutade man att lägga ner Örby kvinnoklubb.

Svansjöområdets Socialdemokrater

Den 16 december 1945 bildades Torestorps Arbetarekommun. Torestorps Kvinnoklubb bildades den 29 oktober 1955. Kvinnoklubben fanns kvar tills man den 12 januari 1993 beslutade att lägga ner den. Det fanns även en ungdomsklubb, liksom Unga Örnar. Öxabäcks Arbetarekommun startade 1946.

Fanan



Om fanan hämtar vi följande från protokollet fört vid möten med Örby norra Arbetarekommun den 27/11 1938: Under nya frågor på punkt 5 noterades följande

” På förslag av en kvinnlig medlem upptog mötet frågan om anskaffande av ett samlingstecken för Arbetarekommunen”.

”I enlighet med följande förslag av Gunnar Fahlberg tecknade Arbetarekommunen 25 kronor till en fanfond och styrelsen fick i uppdrag att föra saken vidare och om möjligt vara slutförd den före det stundande tjuugoårsjubileet”.

I mötesprotokoll från söndagen den 7 maj 1939 noterades under § 4, rapporter och meddelanden följande:

”John Linusson meddelade att styrelsen nu verkställt inköp av fana. Mötet godkände styrelsens åtgärd beträffande ifrågavarande inköp men uttalade sig för den reservationen, att i den händelse, den nuvarande Arbetarekommunens föregångare, den för många år sedan nedlagda Arbetarekommunen vid Backen i Örby vars kassabehållning sedan organisationen nedlagts utgjorde 16,62 kronor och vilka medel av vederbörande omhändertagare överlämnats till Örby Norra Arbetarekommuns fond för inköp av fana, att därest denna organisation skulle komma att återkonstitueras, sagda belopp skulle återlämnas till densamma”.

Från föreningens kassabok den 2 maj 1939 noteras ”inköp av fana med tillbehör med beloppet 219 kronor och 65 öre”. Räknas det om till motsvarande belopp idag så motsvarar det cirka 8 000 kronor.

Fanan är 215 x 130 cm och sydd i rött ylle med blå ram i siden. Fanan är handmålad och liksidig. Fanan har tofsar och en ”träkula” och försilvrat SAP-märke som toppemblem. Emblemet är sannolikt monterat i efterhand. Handslaget på fanan symboliserar broderskap, enighet och försoning. Kedjekransen kan ha lite olika betydelse, vi har dock valt tolkningen att kransen står för sammanhållning. Fanan bör vara tillverkad i Hellbergs Ateljé i Torshälla.

Fritsla Socialdemokratiska förening

Den första socialdemokratiska organisationen i Fritsla var ungdomsklubben som bildades 1913. Den 28 augusti 1915 bildades Fritsla Arbetarekommun som senare omorganiserades och blev Fritsla Socialdemokratiska Förening.

Fanan



Fanan är 210 x 157 cm och är sannolikt tillverkad på Lindblads ateljé i Örebro, 1948. Den är dubbelsidig och tillverkad i fansiden, har fransar och är handmålad.

Framsidan på fanan anger året då Fritsla arbetarekommun bildades, 1915 tillsammans med ett (äldre) SAP-emblem och en lagerkvist.

I protokoll från Fritsla socialdemokratiska arbetarekommun möte den 14 maj 1939 noteras följande § 12, "Från styrelsen förelåg en fråga om anskaffande av en fana för arbetarekommunen. På förslag av Höglund med flera beslöts tillsätta en kommitté för att ordna denna fråga. Vidare beslöts att överskottet på 1-majfestligheterna skall bilda grundstommen till fanfonden. I denna kommitté invaldes kassören och revisorerna".

Från protokollet den 21 augusti noteras i § 3 att "Från den på förra mötet valda fan-kommittén förelåg rapport. Mötet beslöt att den valda kommittén skulle arbeta vidare för fanfonden".



Från protokollet den 17 december 1939 noteras i § 10, "Kamrat Ljungqvist rapporterade att fankommittén vidtagit åtgärder för insamling till en fana. På grund av tidsläget beslöts att bordlägga denna fråga till en lämpligare tidpunkt".

Från protokollet den 6 januari 1947 den noteras i § 4, "Sam. Stenberg rapporterade att styrelsen undersökt den förra mötet efterlysta fankommitténs arbete. Därvid befanns kommittén inte varit i arbete sedan 1940, men en mindre penningssumma samt en del arbetsmaterial fanns tillgängliga. Mötet gav styrelsen uppdrag handha frågan i fortsättningen".

Från protokollet den 1 februari 1948 den noteras i § 7, "Till ny fankommitté efter den förutvarande som vid mötet avsade sig uppdraget valdes, Mats Forseback, John Persson". Från protokollet den 7 mars 1948 den noteras i § 5, "Mats Forseback rapporterade från fankommittén. Ett anslag som kommunen beviljat á 45 kr till den förra fankommittén hade överlämnats till den nuvarande kommittén.

Dessutom hade genom försäljning av kort som den förra kommittén låtit trycka influtit kr 206. Styrelsen hade bidragit med att skänka arvodet för år 1947. Kommittén hade vid ett gemensamt möte med styrelsen beslutat att omgående inköpa in en fana och om möjligt försöka få denna till 1:a maj. Sigfrid Johansson rapporterade att det inköpts en blomsteruppsats för utlottning samt att de influtna medlen skulle komma fankommittén till godo. Ordförande framförde arbetarkommunens tack till fankommittén”.

Vad berättar bilder och symboler

Färger

Den röda färgen

Den röda färgen är socialismens färg. Exakt hur det gick till när den röda färgen blev socialismens färg är svårt att säga. Redan under amerikanska frihetskriget var frihetsfanorna röda. Under den franska revolutionen 1789 hade överheten föda fanor men när en röd fana övertogs av revolutionärerna i strid med maktens representanter i Paris 1792 fick den röda färgen och den röda fanan ett starkt symbolvärde som revolutionens färg.

Frihetsgudinnans frygiska mössa gjordes röd i Frankrike, eftersom de revolutionära jacobinerklubbarnas medlemmar bar sådana frihetsmössor.

Denna färg återkom senare i revolutioner både i Frankrike och i andra länder och dess symboliska laddning förstärktes genom varje revolution. 1848 hade den röda färgen blivit välkänd som revolutionens färg överallt i Europa och därför naturligt att den framväxande socialistiska arbetarrörelsen anammade denna färg.

Och när den första 1:sta majdemonstrationen ägde rum 1890 var den röda färgen etablerad som arbetarrörelsens färg över hela världen. Det var röda fanor och röda rosetter, röda band och rödklädda talarstolar, tidningar och flygblad var tryckta med röda bokstäver och kvinnliga fanbärerskor bar röda handskar.

Inom den socialistiska arbetarrörelsen symboliserar den röda färgen kampen och kärleken, friheten och jämlikheten. Den röda färgen var en protest mot samhällets sociala och ekonomiska missförhållanden, ett uttryck för en önskan om ett bättre samhälle.

Den vita färgen

Den vita färgen var den tidiga liberala arbetarrörelsens färg. Den hade tidigare funnits på skråfanor och den fanns på till exempel studenternas standar vid universiteten. De liberala arbetareföreningarna skaffade vita standar under 1860- och 1870-talen liksom de liberala yrkesföreningarna, föregångarna till de socialistiska fackföreningarna. Många av de tidiga nykterhetsföreningarna hade också vita standar. Den vita färgen visade att man ville tillhöra det existerande samhället – inte göra uppror mot det.

Den blåa färgen

Gesällernas skråfanor hade varit vita eller blåa och den svenska flaggans huvudfärg var blå. Det är därför inte konstigt att den blåa färgen kom att bli konservatismens färg för den svenska arbetarrörelsen. Inom fackföreningarna stod striden ofta hård under 1880-talet mellan förespråkare för den blåa och den röda färgen. Och det var föreningens politiska grundsyn som avgjorde färgen. Var majoriteten inte socialister blev fanan blå, ibland vit.

Den svarta färgen

Den svarta färgen är anarkismens färg. Förmodligen har den rötter långt tillbaka i det revolutionära Frankrike där det förekom en svart fana under vävarupproret i Lyon under 1830-talet. Men det var först under 1900-talet som anarkismens svarta fana började synas i Sverige.

Övriga färger

Den gula färgen stod för svek inom arbetarrörelsen. Gula fackföreningar var de som gick arbetsgivarnas vägar och svek klasskampen. Gula fanor är mycket sällsynta. Inte heller förekom det gröna fanor inom arbetarrörelsen i Sverige.

Bilder på fanorna

Handslag

Handen har förekommit som rättssymbol under många hundra år och i olika delar av världen. Den edssvärjande handen med två uppsträckta fingrar finns som toppemblem på några av våra äldsta fanor men det var framför allt handslaget, två händer, som blev arbetarrörelsens viktigaste symbol. Handslaget fanns som symbol under revolutionerna ute i Europa 1848 och det förekommer som broderskapets och enighetens symbol på de flesta av våra tidiga fackföreningsfanor.

Sol

Solen har använts som symbol i årtusenden av skilda kulturer och religioner. Det speciella med arbetarrörelsens sol är att det är en soluppgång och i väldigt många sammanhang finns inskrivet ordet frihet. Ljuset har blivit det samma som friheten. Och morgonrodnadens sol går upp över det nya samhället där inga orättvisor finns.

Gudinnor

Nuförtiden förknippas nästan alltid gudinnegestalten med många av arbetarrörelsens fanor med den franska nationens symbol Marianne. Men de första gudinnorna kunde vara en romersk gudinna eller en nordisk sköldmö. Efterhand blev frihetsgudinnan den vanligaste kvinnogestalten och framför allt sedan de stora fanateljéerna under 1900-talet börjat producera fanor med schabloner som utgångspunkt. Om hon bär en frygisk mössa är hon en frihetsgudinna.

Sköldar

Många gudinnor har en sköld som vapen. Men oftast är skölden en hantverkssköld som symbol för yrkesgruppen eller ett stads- eller landskapsvapen som visar den geografiska tillhörigheten. Kanske innehåller skölden några redskap som symboliserar yrket, kanske innehåller den en text.

Jordglob

Jordgloben står för internationalism. Broderskapet skulle sträcka sig över hela jorden. Jordgloben är en av de få symboler som arbetarrörelsen har gemensam med nykterhetsrörelsen.

Fackla

Facklan står för ljus och upplysning. Så småningom utvecklades den till kunskapens fackla och återfinns till exempel som symbol för kunskap i ABF:s emblem. Den kan också tolkas som frihetens fackla, frihet från mörker och okunnighet.

Ek och lager

Ek och lager är de vanligaste vegetativa symbolerna. Lagerkransar har funnits på våra svenska militära fanor i flera hundra år. Och eklöv i forma av kvistar eller kransar fanns på gesällernas fanor. Förmodligen finns det en ännu längre tradition där antikens segerkransar är förebilden. Lagerkransen skulle då kunna betyda seger och eken gemenskap, styrka och uthållighet.

Om utställningen

Utställningen är ett resultat av en studiecirkel inom ABF Mark.

Studieledare har Pelle Pellby och Lisa Dahlberg varit som gjort utställningen tillsammans med AnnSofi Tureson, Simon Ryndal, Gunnar Nilsson, Pauli Kuitunen, Tore Hjert, Bengt-Göran Johansson, Kenneth Sölvebring, Jan-Åke Löfgren och Stig Aronsson.

Vi har letat material om "våra" fanor på lite olika sätt. Vi har pratat med medlemmar i föreningar och organisationer, vi har letat bland protokoll och handlingar i arkiven, vi har tagit del av tryckta källor, inte minst boken "Framåt kamrater - glimtar från socialdemokratins genombrott och utveckling i Mark".

Ekonomiskt har vi fått stöd av Arbetarrörelsens kulturfond, som drivs gemensamt av ABF, LO och dess förbund, LO-distriktet, IF Metall och Transportarbetareförbundet, ABF Mark/Sjuhärad, Socialdemokraterna i Mark samt Socialdemokraternas partidistrikt i Sjuhärad.

Vi tackar Nicklas Holmqvist för forskning och text om styrelsemedlemmar i Svenska Textilarbetareförbundet avdelning 70 i Rydal, Maria Sivedal för forskning och text om Ellen Kopp, Fritsla socialdemokratiska kvinnoklubbs första ordförande samt Ing-Marie Sjöblom för hjälp med layout- och originalarbete av utställningsmaterial m m. Tack också till kapellmästare Stig All och Dammet Yr för musiken på invigningen.

Avslutningsvis vill vi rikta ett alldeles särskilt tack till Margareta Ståhl, filosofie doktor, för engagemang i vårt utställningsarbete tillsammans med generöst delande av kunskap i stort och smått kring fanor i arbetarrörelsen.

Tryckta källor

Delar av föreningars och organisationers protokoll, kassaböcker, handlingar mm från föreningarnas arkiv i Marks kommun

Framåt kamrater – glimtar från socialdemokratins genombrott och utveckling i Mark, Marks arbetarekommun, redaktör Sture Johansson (2000)

Vår enighets fana – ett sekel med fackliga fanor, Landsorganisationen i Sverige, Arbetarrörelsens Arkiv och bibliotek av Margareta Ståhl (1998)

Vår fana röd till färgen, akademisk avhandling. Filosofie doktorsexamen, Margareta Ståhl, (1999)

Fackliga fanor, En utställning från Landsorganisen i Sverige, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, skrift av Margareta Ståhl (1998)

Arbetarhistoria, Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek nr 63–65, Årg 16/7-3/4/1992/1993

Och skulle jag svika min röda fana. En bok tillägnad alla dem som slutit upp bakom Fabriksarbetareförbundets fanor (1992)

Med fanorna i täten, Clas Thor, Folkrörelsernas arkiv i Örebro län, (1982)

Med fanorna för folket, Sven B Ek, Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 10 (1991)

Boken om "Fritsla förr i tiden", Fritsla Natur- och Hembygdsförening, (1993)

Fackliga fanor, studiematerial om fackliga fanor som togs fram i samband med att Landsorganisationen (LO) skulle fylla 100 år och den planerade bokutgivningen av boken "Vår enighets fana".

Bandiera rossa

Svensk text: Gösta Åberg, 1970

Italiensk originaltext och musik (trad):

”Bandiera rossa”

Framåt kamrater, till uppror manar
vår röda fana, vår röda fana.

Framåt kamrater, till uppror manar
vår röda fana som segern ger.

Röda fanan ska mot seger gå!
Röda fanan den ska segern nå!
Röda fanan ska mot seger gå!
Leve socialismen, leve friheten!

För alla utsugnas stora skara
ska röda fanan signalen vara.
O proletärer, stå upp och kämpa,
vår röda fana ska seger ge.

Röda fanan ska mot seger gå!
Röda fanan den ska segern nå!
Röda fanan ska mot seger gå!
Arbetets frukter åt dem som arbetar!

På land, till sjöss, i gruvor och fabriker –
du som har hoppet, som aldrig sviker,
håll dig beredd för revoltens timma!
Vår röda fana ska seger ge.

Röda fanan ska mot seger gå!
Röda fanan den ska segern nå!
Röda fanan ska mot seger gå!
Socialismen är den sanna friheten!

Ej fiendskap, inga gränser mera
ska hindra oss, vi ska triumfera.
O socialister, stå upp och kämpa,
vår röda fana ska mot seger gå.

Röda fanan ska mot seger gå!
Röda fanan den ska segern nå!
Röda fanan ska mot seger gå!
Med socialismen för freden och friheten!